

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (פברואר 2021)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

במכתבה למערכת "הארץ", בתגובה לכתבה הביוגרפית על אודות מ. ברינשטיין (מוכר ספרים והמוציא לאור הראשון של "מדינת היהודים") מצאה אחת הקוראות "הארה מחויכת". לטענתה, זיהה הרצל "שהבעיה לא תהיה דווקא בעיניים שלנו אלא באוזניים ערלות להוראות ההרכבה של מדינת היהודים...". את ההוכחה המשעשעת הזו מצאה בכך שכיום שוכנת בכתובת בית ההוצאה לאור של ספרו של הרצל חנות לממכר אביזרים לכבדי שמיעה.¹

יהודה יפרח כתב על שוק המסמכים ההיסטוריים ו"הקרוב" שמתנהל בין האספנים, הזייפנים והמומחים. בין היתר השתמש הכותב בדוגמה של "הרצל בארגז": לאחר פטירתו של אספן חיפאי ידוע נשאר אחריו אוסף עצום של פריטים, בין היתר מכתביו של טרומפלדור והרצל וכן מהדורה נדירה של "מדינת היהודים".²

על רקע "יום האהבה" הנוצרי, יום ההוצאה לאור של "מדינת היהודים" של הרצל והבחירות המתקרבות, הופיעה ב"מעריב" כתבת ביקורת על המצב בארץ. הכותבת התייחסה לכלכלת ישראל (לא בהכרח יצרנית כפי שציפה חוזה המדינה, אלא מבוססת על יבוא, קצבאות ומענקים) ולמערכת פוליטית בעייתית (שמספקת רק מוצר אחד ויקר - בחירות). לדעת הכותבת, יש לחזור לימי קדם ולפעול לפי חזונו של הרצל.³

ב"המודיע" ניתחו את הסיבות והרמזים ההיסטוריים לשקיעתה של תנועת "המזרחי" ושל הציונות הדתית-לאומית לדורותיה. בין היתר נטען, כי חיבורה של "המזרחי" להרצל, שהצהיר על המדינה היהודית העתידית בתור חילונית (בקונגרס הציוני שנערך ביום שבת במלון "טורפה") כבר סתר את ההלכה ואת האידיאולוגיה של התנועה: "ציונות הרצליאנית אינה יכולה לקבל דת יהודית, ודת יהודית אינה יכולה לדור בכפיפה אחת עם ציונות".⁴

ב"הארץ גלריה" פורסמה כתבת ביקורת על ספרם של משה יגר ודבורה ברזילי-יגר - "משבר אוגנדה בציונות". טענת הביקורת העיקרית: הצגה וניתוח מגמתיים של התנהגות הרצל בפרשת אוגנדה בניסיונו לטווח בין פעילים ציוניים, חבריו, תומכיו ומתנגדיו והרושם הנוצר לכאורה שהרצל לא היה בקיא במצב הפוליטי בתנועה הציונית ובעולם.⁵

לציון 125 שנה לצאת ספרו של הרצל "מדינת היהודים" הופיעו ב"ידיעות אחרונות" חומרים הקשורים בנושא. פורסם ציטוט מ"מדינת היהודים" החושף לדברי המצטט האלמוני את הבנת חולשתו של המנהיג: "אין בן אנוש עשיר או בעל עוצמה היכול להעתיק עם שלם ממקום למקום".⁶ פורסמה הקריקטורה של הרצל: חוזה המדינה מביט מהענן כלפי מטה,

¹ אמבון, רבקה. בעיית שמיעה. הארץ (2.1.2021), עמ' 11.

² יפרח, יהודה. ארון השקרים היהודי. מקור ראשון - דיוקן (5.2.2021), עמ' 24-29.

³ מילר-כתב, אורית. הרצל אמר. מעריב-המגזין (10.2.2021), עמ' 3.

⁴ טננבוים, יצחק מתתיהו. "ציונות"- "דתית" תרתי דסתר. המודיע (12.2.2021), עמ' 6.

⁵ רוז, אדם. למה לא אוגנדה. הארץ-גלריה (12.2.2021), עמ' 48-50.

⁶ המילון היומי. רעיון. ידיעות אחרונות (12.2.2021), עמ' 21.

מחזיק בידו את "מדינת היהודים" וצועק "רגע רגע לא ככה".⁷ התגלו חמש מניות היסטוריות של הבנק שהקים עוד הרצל להגשמת חזונו הציוני. לאחר מכירה פומבית הן נרכשו על ידי האספן הידוע של הפריטים הקשורים להרצל (דיוויד מטלוב הקנדי), שבתורו מצא את נכדה של הרוכשת המקורית והעביר לו את המניות.⁸

ב"ידיעות אחרונות" שמעון שיפר עשה השוואה בין התנ"ך ל"מדינת היהודים". עוד עמד על הקרע שנוצר בעקבות "הקורונה" בין הציבור החרדי לחילוני וציטט מחוזה המדינה: "האם ניתן את כוהני דתנו למשול בנו?". בנוסף, על רקע המשפט המתנהל נגד ראש הממשלה נתניהו הדגיש את צניעותו של הרצל (שהשתמש בתואר הד"ר למשפטים שלו רק פעם אחת - למטרת קידום ספרו (וזאת לעומת שאר הדוקטורים בעיתונות ובמערכת הפוליטית שדואגים להשתמש בתואר שלהם למטרות לכאורה כלל לא מוסריות).⁹

כתבה קצרה הוקדשה ב"מצב הרוח" למחבר סיפורו של "במבי העופר" - סופר יהודי פליקס זאלטן. זאלטן הוזמן על ידי הרצל לעיתון שערך ("נויה פראייה פרסי"), נהיה מחליפו במדור הפליטונים, ונהיה ציוני נלהב. בתוך "במבי" הושחלו לא מעט רמיזות על אנטישמיות ועל התנועה הציונית, כגון המשפט מתחילת הספר: "אין זו אגדה, למרות מה שאתה רוצה".¹⁰

בתור "יהודי חרדי שומר תורה ומצוות וציוני שורשי נלהב" יצא יהודה משי זהב נגד הקצוות הקיצוניים בפוליטיקה ובחברה הישראלית. הוא שמח מכך ש"רעיונותיו ההזויים של הרצל לא התממשו, ושחששות השווא של נטורי קרתא התבדו ולא התקיימו...".¹¹

נשיא ישראל הקדיש כתבה לחוזה המדינה והדגיש את יכולותיו של הרצל לחלום על דברים בלתי אפשריים לכאורה. הנשיא התייחס גם לתפקידו של הרצל בתור מאחד העם היהודי והמסייע להתגבר על מחלוקותיו.¹²

בכתבה שהופנתה נגד האלימות בנשים השתמשה לילי בן עמי בכמה ציטוטים מהרצל. את הכתבה סיימה ב: "אם יבוא יחיד ויאמר לעשותה, לא יהא זה אלא מעשה שיגנון - אבל אם יהודים רבים יתחילו בדבר בבת אחת, הרי זה דבר של טעם ואין כל קושי של ממש בדרך הגשמתו".¹³

נחום ברנע התבטא נגד ההסכם של ראש הממשלה עם "הציונות הדתית" (ונציגיה הבולטים בדגש על סמוטריץ' ובן-גביר). בנוסף, האשים את רה"מ נתניהו באופורטוניזם. עוד ציין, כי הרשימה של "הציונות הדתית" זוכה בסקרים בכינוי מקוצר "ציונות". בהקשר האחרון שאל ברנע שאלה רטורית: "מעניין מה היה אומר על הציונות הזאת הרצל, במלאת 125 שנה לפרסום ספרו "מדינת היהודים"."¹⁴

ברובריקה של "תמונת השבוע" ב"ג'רוזלם פוסט" הופיע פסלו של הרצל העונד מסיכה בצבעי דגל ישראל.¹⁵

⁷ קריקטורה. ידיעות אחרונות (12.2.2021), עמ' 21.

⁸ אייכנר, איתמר. המניות האבודות של הרצל. ידיעות אחרונות (12.2.2021), עמ' 28.

⁹ שיפר, שמעון. במדינת התקווה. התנ"ך של זמננו. ידיעות אחרונות (12.2.2021), עמ' 21.

¹⁰ רהט, מנחם. מחקר: ספר הילדים "במבי" מצפין בתוכו רמזים לאכזריות הנאצית כלפי היהודים. מצב הרוח (12.2.2021), עמ' 25.

¹¹ משי זהב, יהודה. במדינת ההגשמה. מקום טוב באמצע. ידיעות אחרונות (14.2.2021), עמ' 20.

¹² ריבלין, ראובן. במדינת החלום. האיש שהעז לחלום חלום בלתי אפשרי. ידיעות אחרונות (14.2.2021), עמ' 20.

¹³ בן עמי, לילי. במדינת התיקון. אפס נרצחות בשנה. ידיעות אחרונות (14.2.2021), עמ' 20.

ברנע, נחום. אופורטוניזם וכנהניזם. אות קין. ידיעות אחרונות (15.2.2021), עמ' 15.¹⁴

¹⁵ Sellem, Mark Israel. Photo of the Week. *The Jerusalem Post Magazine* (19.2.2021), p. 2.

בכתבה קצרה סקר ישראל הראל את התהפוכות שעברו על קק"ל מאז הקמתה. המחבר הביע תקווה שתחת הנהגתו של אברהם דבדבני תחזור קק"ל לפעילותה המוצהרת עוד בקונגרס הציוני החמישי על ידי חוזה המדינה, ותייעד עשרות אחוזים מתקציבה להתיישבות ולרכישת קרקעות - ובכל רחבי ישראל.¹⁶

על רקע הבחירות המתקרבות התבטאו ראשי המפלגות בגנות מתחריהם. בין אחרים, צוטט הח"כ לפיד: "אני רוצה להבין עכשיו - על הדוכן הזה יעמוד בן-גביר, תומך טרור. מה הוא יעשה? יסיר את התמונה של הרצל ויתלה גם פה את התמונה של ברוך גולדשטיין שרצח 29 אנשים?"¹⁷.

ב"הארץ-גלריה" הופיע סקר מורחב שדן בספרם של מוטי גולני ויהודה ריינהרץ - "האב המייסד: חים וויצמן, הביוגרפיה, 1922-1952". לצד עובדות ביוגרפיות מעניינות על וויצמן, הופיעו בכתבה כמה ציטוטים מהספר שהדגישו את הכרחיותו של האיש לשגשוגה של התנועה הציונית ותפקידו המכריע לצד הרצל ובן-גוריון: "אלמלא וויצמן, ייתכן היה שהרצל ייזכר כעיתונאי ומחזאי, ובן גוריון לא היה הופך כלל לבן גוריון". בנוסף, הוזכר בכתבה ספרם של יגאל וגנר ואדם רוז - "הרצל: מאבקיו מבית ומחוץ". בו מצא הסוקר את ההתנגדות המנומקת לטענה הבאה: "שלושת אבות היו לנו - הרצל, וייצמן ובן גוריון, החוזה, המכונן והבונה". לטענת וגנר ורוז, דובר על סילוף. "לא בעל חלומות הוא הרצל, אלא אדריכל, מהנדס וכלכלן, שניסה מתווה לחברה חדשה, אידיאלית ביעדיה אך לא אוטופית... ההגדרה הפואטית טשטשה את פועלו המעשי של הרצל בשנות חייו המועטות..."¹⁸.

אבי בן זיקרי - דוברו של הח"כ מאיר כהן - התייחס ל"מדינת היהודים" של הרצל. הכותב התפלא מהמדינה ששרטט חוזה המדינה, אך לטענתו לא חידש הרצל כלל בנושא של הקשר בין העם היהודי למדינה משלהם. לטענת בן זיקרי, הקשר הזה "נוסד עוד בין העם היהודי לאלוהיו והופיע בספר הספרים"¹⁹.

הרב ישראל הופריכטר התייחס בכתבתו לערך העבודה במסורת, בתנועת ההשכלה, בציונות ובחברה החרדית. בין היתר הדגיש הכותב, כי "המטרות הראשונות של הציונות, עוד קודם להופעת הציונות המדינית של הרצל, היו הקמות מושבות בארץ ישראל והחייאת העבודה העברית"²⁰.

¹⁶ הראל, ישראל. גאולה תתנו לארץ. הארץ (19.2.2021), עמ' 2.

¹⁷ ברסקי, אנה ובנדר, אריק. מכבים את הלפיד. מעריב-השבוע (25.2.2021), עמ' 6-7.

¹⁸ מרמרי, חנוך. של מי הכתר? הארץ-גלריה (26.2.2021), עמ' 28-56.

¹⁹ בן זיקרי, אבי. מדינת היהודים. מביט (26.2.2021), עמ' 26.

²⁰ הופריכטר, ישראל. האם עבודה היא ערך העומד על עצמו? המקום - מגזין לחרדים (28.2.2021), עמ' 52-55.